

*Ar finansiālu Eiropas Savienības programmas
“Noziedzības novēršana un apkarošana” atbalstu,
Eiropas Komisijas Iekšlietu direktorāts*

LATVIJAS TIESNEŠU
MĀCĪBU CENTRS

Latvijas Republikas Augstākā tiesa

Tiesu prakse juridiskās personas maksātnespējas procesa lietās

2014

Saturs

Ievads	3
1. Juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšana	5
1.1. Parādnieka maksātnespējas procesa pieteikums	5
1.2. Maksātnespējas procesa pasludināšanas nepieļaujamība, ja pastāv strīds par tiesībām	6
1.3. Tiesas kompetence pārbaudīt maksātnespējas prezumpciju, ja parādnieks atzinis parādu.....	9
1.4. Pieteikumā norādīto parādsaistību atspoguļošana brīdinājumā un parādsaistību samaksas sekas.....	11
1.5. Tiesas pienākums savlaicīgi informēt parādnieku par kreditora maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšanu.....	13
1.6. Maksātnespējas procesa depozīta izlietojums, ja kreditors atsauc pieteikumu	14
1.7. Pilnvarojuma saturs kreditora maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanai	15
2. Tiesas lēmumi pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas	17
2.1. Ķīlas kreditora statuss ķīlas devēja maksātnespējas procesā	17
2.2. Maksātnespējas administratora rīkotas izsoles ienākumu sadales aprēķina apstrīdēšanas kārtība	22
2.3. Vienpusēja pilnvara kā nepietiekams pamats ieinteresētās personas statusa noteikšanai	23
Kopsavilkums	24

Ievads

Juridiskās personas maksātnespējas procesa lietas tiek skatītas saskaņā ar Civilprocesa likuma 46.¹ nodaļas noteikumiem, kas nosaka tiesas kompetenci, gan izskatot pieteikumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu, gan arī uzraugot juridiskās personas maksātnespējas procesa norisi, t.i., pieņemot lēmumus maksātnespējas procesa lietā pēc procesa pasludināšanas.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.¹⁴ panta pirmo daļu tiesa pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas pieņem šādus lēmumus uz pieteikuma pamata:

- 1) par administratora atcelšanu Maksātnespējas likumā noteiktajos gadījumos, nosakot termiņu dokumentu un mantas pieņemšanas un nodošanas akta sastādīšanai un dokumentu un mantas nodošanai citam administratoram;
- 2) par jauna administratora amata kandidāta iecelšanu par administratoru, ja iepriekšējais administrators atcelts no attiecīgā maksātnespējas procesa;
- 3) par Padomes regulas Nr. [1346/2000](#) 33. pantā noteikto darbību veikšanu;
- 4) par nekustamā īpašuma vai uzņēmuma izsoles akta apstiprināšanu (Civilprocesa likuma 611. un 613. pants) un pārdotā nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz pircēja vārda, kā arī maksātnespējas atzīmes dzēšanu zemesgrāmatā;
- 6) par maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Turklāt, saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.¹⁴ panta desmito daļu, tiesa skata sūdzības arī par šādiem jautājumiem:

- 1) par kreditoru sapulces lēmumu,
- 2) par administratora lēmumu,
- 3) par Maksātnespējas administrācijas pieņemto lēmumu par administratora rīcību maksātnespējas procesā vai tiesiskā pienākuma uzlikšanu.

Juridiskās personas maksātnespējas procesu lietas izskata rajona (pilsētas) tiesas.¹

Tiesas spriedums par juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu vai arī maksātnespējas procesa pieteikuma noraidīšanu nav pārsūdzams.² Nav pārsūdzami arī tiesas lēmumi, kas pieņemti, izskatot pieteikumus un sūdzības juridiskas personas

¹ Civilprocesa likuma 24. un 25. pants.

² Civilprocesa likuma 363.¹³ panta pirmā daļa.

maksātnespējas procesa lietās. Izņēmums ir divi lēmumi: 1) lēmums par maksātnespējas procesa administratora atcelšanu un 2) lēmums par nekustamā īpašuma izsoles akta apstiprināšanu. Par šiem lēmumiem var iesniegt blakus sūdzību apgabaltiesā.³

Vienīgā iespēja, kā novērst būtiskus materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumus nepārsūdzamajos tiesas nolēmumos juridiskās personas maksātnespējas procesa lietās, ir šo nolēmumu protestēšana Civilprocesa likuma 60. nodaļā noteiktajā kārtībā. Protestus izskata Augstākās tiesas Civillietu departaments (līdz 2014. gada 1. janvārim – Senāts) Civilprocesa likuma 464. - 477. pantā norādītajā kārtībā.

Pētījumā aplūkoti Augstākās tiesas Senāta/Civillietu departamenta nolēmumi, kas pieņemti, izskatot protestus par tiesas nolēmumiem juridiskās personas maksātnespējas procesa lietās laika posmā no 2011. gada līdz 2014. gadam. Izvēlētais laika posms sakrīt ar laiku, kopš ir spēkā pašreizējais Maksātnespējas likums.⁴ Šajā laika posmā Senāts/Civillietu departaments ir pieņēmis nolēmumus arī maksātnespējas procesa lietās, kas skatītas pirms 2010. gada 1. novembra un kuras regulē 2007. gada 1. novembra Maksātnespējas likums. Pētījumā ir iekļauti tie nolēmumi, kuru tēzes ir izmantojamas arī pašreiz spēkā esošā Maksātnespējas likuma piemērošanā.

Pētījums izstrādāts projekta „Tiesu sistēmas dalībnieku un citu juridisko profesiju pārstāvju starpdisciplināras mācības par finanšu un ekonomisko noziegumu izcelsmi un tiesu praksi” ietvaros pēc Latvijas Tiesnešu mācību centra pasūtījuma. Pētījumu sagatavoja ZAB „Deloitte Legal” vadošais jurists *Mg. iur.* Helmutis Jauja.

Projektu „Tiesu sistēmas dalībnieku un citu juridisko profesiju pārstāvju starpdisciplināras mācības par finanšu un ekonomisko noziegumu izcelsmi un tiesu praksi” finansē Eiropas Komisijas Iekšlietu direktorāta Noziedzības novēršanas un apkarošanas programma; līdzfinansē Latvijas Tiesnešu mācību centrs, Latvijas Republikas Prokuratūra, Valsts ieņēmumu dienests, Latvijas Zvērinātu advokātu padome.

Par materiāla saturu pilnībā atbild Augstākā tiesa un izstrādes eksperts *Mg. iur.* Helmutis Jauja, un tas nevar tikt uzskatīts par Eiropas Savienības oficiālo viedokli.

³ Civilprocesa likuma 363.¹⁴ panta divpadsmitā un divpadsmitā *prim* daļa.

⁴ Pieņemts 2010. gada 26. jūlijā, stājies spēkā 2010. gada 1. novembrī.

1. Juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšana

1.1. Parādnieka maksātnespējas procesa pieteikums

Juridiskas personas maksātnespējas procesa pieteikumu iesniegt ir tiesības Maksātnespējas likuma 60. panta pirmajā daļā minētajām personām, un viena no tām ir pats parādnieks. Priekšnoteikums parādnieka maksātnespējas pieteikuma iesniegšanai ir Maksātnespējas likuma 57. panta 5., 6. vai 9. punktā minētās maksātnespējas procesa pazīmes. Parādnieka maksātnespējas procesa pieteikuma saturu un tam pievienojamos dokumentus noteic Civilprocesa likuma 363.³ pants.

Kopš 2010. gada 1. novembra, kad stājās spēkā pašreizējā Civilprocesa likuma 363.³ panta redakcija, Senāts ir taisījis vairākus nolēmumus, kuros ir skaidrojies, ka likumdevējs ir paredzējis vienkāršotu kārtību, kādā parādnieks tiesā piesaka savu maksātnespēju.

Piemēram, lietā SPC-3/2013 tika konstatēts, ka parādniece SIA „Krisstika”, pamatodamās uz Maksātnespējas likuma 57. panta 5. punktu, 60. panta trešo daļu, 2012. gada 8. jūnijā iesniedza Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesā maksātnespējas procesa pieteikumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu, norādīdama, ka SIA „Krisstika” nespēj nokārtot parādu saistības, kurām iestājies izpildes termiņš. Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012. gada 6. augusta spriedumu pieteikums noraidīts un atzīts par nepamatotu. Tiesa norādījusi, ka no parādnieka pēdējā gada pārskata ir redzams, ka kopējās parādnieka saistības pārsniedz parādnieka aktīvus un parādnieks iepriekšējo gadu ir strādājis ar zaudējumiem, taču parādnieks nav iesniedzis nekādus pierādījumus, kas apstiprinātu, ka parādniekam pastāv parādsaistības, kurām ir iestājies maksāšanas termiņš, un pierādījumus, ka parādnieks nespēj nokārtot šīs savas parādsaistības, kurām iestājies maksāšanas termiņš. Līdz ar to, tiesas ieskatā, parādnieks nav pierādījis savu maksātnespēju.

Ar Senāta 2013. gada 18. janvāra spriedumu pirmās instances spriedums atcelts un nodots jaunai izskatīšanai. Senāts ir norādījis, ka tiesa ir nepamatoti pieprasījusi iesniegt pierādījumus, kas apliecinātu parādnieka maksātnespējas pazīmi, jo Civilprocesa likuma 363.³ pants to neprasa.

Senāta tēzes

Atšķirībā no Civilprocesa likuma 363.² panta (kreditora juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma saturs), kura ceturtajā daļā noteikts, ka pieteikuma iesniedzējam ir jāpievieno pierādījumi par prasījuma pamatojumu un apmēru, Civilprocesa likuma 363.³ pants (parādnieka maksātnespējas procesa pieteikuma saturs) šādas prasības neizvirza.

Civilprocesa likuma 363.³ panta otrās daļas 2. punkts nosaka parādniekam pienākumu pieteikumā norādīt maksātnespējas procesa pazīmi. Pieteicēja šo pazīmi ir norādījusi.

Civilprocesa likuma 363.³ pantā likumdevējs apzināti noteicis, ka atšķirībā no kreditora maksātnespējas procesa pieteikumam izvirzītajām prasībām parādnieka maksātnespējas procesa pieteikumam nav jāpievieno pierādījumi apstākļiem, uz kuriem pieteikums ir pamatots.

Pie tādiem pašiem secinājumiem Senāts ir nonācis savā 2013. gada 3. jūnija spriedumā lietā Nr. SPC-53/2013.

Senāta tēze

Civilprocesa likuma 363.³ pantā noteikts parādnieka maksātnespējas procesa pieteikuma saturs un izsmeloši norādīti pieteikumam pievienojamie dokumenti. Minētā norma neuzliek parādniekam pienākumu pieteikumam pievienot pierādījumus par maksātnespējas procesa pazīmes esamību. Kā pierādījums tam, ka parādnieks nespēj izpildīt saistības, kalpo pieteikumā norādītais parādnieka apliecinājums par tā maksātnespēju, ko nepieļāva 2007. gada 1. novembra Maksātnespējas likuma regulējums, atbilstoši kuram bija nepieciešams iesniegt pierādījumus pieteikumā norādītajai maksātnespējas procesa pazīmei.

Savā 2013. gada 29. novembra spriedumā lietā Nr. SPC-50/2012 Senāts ir papildinājis iepriekš izteiktās tēzes, skaidrojot, ka parādnieka maksātnespējas procesa pieteikuma gadījumā ir piemērojama prezumpcija, ka parādnieks labprātīgi piekrīt maksātnespējas procesa sekām.

Senāta tēze

Maksātnespējas likumā un Civilprocesa likumā ir nošķirta kārtība, kādā tiek iesniegts un izskatīts parādnieka un kreditora maksātnespējas procesa pieteikums. Parādnieka pieteikuma iesniegšanai un izskatīšanai ir noteikta vienkāršota kārtība, jo parādnieks ar maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu pats atzīst maksātnespējas iestāšanos un brīvprātīgi piekrīt tās negatīvajām sekām – mantas pārdošanai un likvidācijai.

Līdzīgas atziņas atrodamas arī Senāta spriedumos lietās Nr. SPC-52/2012, Nr. SPC-54/2012, Nr. SPC-57/2013.

1.2. Maksātnespējas procesa pasludināšanas nepieļaujāmība, ja pastāv strīds par tiesībām

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 60. panta pirmās daļas 1.punktu maksātnespējas procesa pieteikumu var iesniegt kreditors vai kreditori, ja pastāv kāda no šā likuma 57. panta 1., 2., 3. vai 4. punktā minētajām juridiskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm.

Visbiežāk praksē kreditora juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikums tiek iesniegts, pamatojoties uz pazīmi, kas minēta Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punktā. Atbilstoši šai pazīmei parādniekam – sabiedrībai ar ierobežotu atbildību vai akciju sabiedrībai – ir piemērojams maksātnespējas process, ja parādnieks:

- 1) nav nokārtojis vienu vai vairākas parādsaistības, no kurām pamatparāda summa atsevišķi vai kopā pārsniedz 4268 *euro*⁵ un kurām ir iestājies izpildes termiņš, un
- 2) kreditors vai kreditori ir izsnieguši vai nosūtījuši uz parādnieka juridisko adresi sūtītāja samaksātu brīdinājumu par savu nodomu iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, un
- 3) parādnieks triju nedēļu laikā pēc brīdinājuma nodošanas pastā komersantam nav samaksājis parādu vai nav cēlis pamatodus iebildumus pret prasījumu.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.¹³ panta otro daļu tiesa pasludina juridiskās personas maksātnespējas procesu, ja tā pieteikuma izskatīšanas dienā konstatē pieteikumā norādīto maksātnespējas procesa pazīmi. Pamatotu parādnieka iebildumu celšanas gadījumā netiek izpildīta maksātnespējas procesa pazīme un maksātnespējas procesa pasludināšanai nav pamata.

Savā 2012. gada 7. marta spriedumā lietā Nr. SPC-25/2012 Senāts ir skaidrojis pamatotu iebildumu izpratni un tiesas kompetenci, vērtējot parādnieka iebildumu pamatotību.

Lietā tika konstatēts, ka starp SIA „Palink” un SIA „Landekss” 2008. gada 18. septembrī noslēgts ģenerālbūvuzņēmēja līgums par būvniecības darbu veikšanu. SIA „Pallink” līgumu laužusi, taču SIA „Landekss” uzskatīja, ka SIA „Palink” tai ir parādā par veidņu nomu. Savas prasījuma tiesības saņemt samaksu par veidņu nomu SIA „Landekss” cedēja S. G., kurš vērsies pie SIA „Pallink” ar brīdinājumu par maksātnespējas pieteikuma iesniegšanu. SIA „Pallink” cēlusi iebildumus, vienlaicīgi iebildumos norādot, ka Rīgas apgabaltiesā atrodas civillietā, kuras ietvaros tiek skatīta SIA „Landekss” prasība par parāda un līgumsoda piedziņu, kas izriet no 2008. gada 18. septembra ģenerālbūvuzņēmēja līguma. Neskatoties uz iebildumiem, S. G. iesniedzis juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu tiesā, uzskatot iebildumus par nepamatotiem.

Ar Rīgas Kurzemes rajona tiesas 2012. gada 5. janvāra spriedumu pasludināts SIA „Palink” maksātnespējas process. Izskatot lietu un parādnieka iebildumus, tiesa ir konstatējusi, ka, neskatoties uz būvniecības līguma izbeigšanu, starp SIA „Palink” un SIA „Landekss” faktiski ir pastāvējis mutisks līgums un SIA „Palink” nav izpildījusi no tā izrietošās saistības par summu Ls 12 831,36. Tiesa arī atzina parādnieka iebildumus pret prasījumu par nepamatotiem.

Pamatojoties uz ģenerālprokurora protestu, Senāts izskatīja Rīgas Kurzemes rajona tiesas spriedumu un to atcēla, atzīstot, ka tiesa ir pārkāpusi prasījuma robežas.

⁵ 3000 latu līdz 2014. gada 1. janvārim, kad stājās spēkā 2013. gada 12. septembra likums „Grozījumi Maksātnespējas likumā”.

Senāta atziņas

Parādnieks ir uzskatāms par maksātnespējīgu tikai tad, ja nepilda saistības, par kurām nav strīda. Konkrētajā gadījumā Rīgas Kurzemes rajona tiesa konstatējusi, ka par daļu parādu pastāv strīds, kas tiek skatīts tiesā, bet par daļu strīds nav bijis un maksājumi par tiem netiek veikti, ko apliecina norēķinu salīdzināšanas akts. Konstatējot, ka starp pusēm saistībā ar ģenerālvuzņēmēja līguma Nr. BU 08/09 un pielikumiem Nr. 5 un Nr. 6 pastāv strīds, kas izšķirams Rīgas apgabaltiesā, tiesai nebija pietiekama pamata atzīt SIA „Palink” par maksātnespējīgu, jo gadījumā, ja maksātnespējas procesa lietā, kas izskatāma sevišķās tiesāšanas kārtībā, rodas strīds par tiesībām, kas izšķirams tiesā prasības kārtībā, tad atkarībā no strīda satura pieteikums atstājams bez izskatīšanas vai tiesvedība apturama līdz strīda izšķiršanai.

Pretēji pieteikumā norādītajam maksātnespējas pasludināšanas priekšmetam un pamatam tiesa ar spriedumu tos patvarīgi grozījusi un konstatējusi faktu, ka starp SIA „Landekss” un SIA „Palink” saistībā ar izrakstītajiem rēķiniem par veidņu nomu pēc ģenerālbūvuzņēmēja līguma laušanas pastāvējis mutisks līgums (sprieduma 7.–8. lpp.), un pieteicēja atsauce uz 2008. gada 18. septembra ģenerālbūvuzņēmēja līgumu Nr. BU 08/09 ar pielikumiem Nr. 5 un Nr. 6 ir kļūdaina. Tiesa atzinusi, ka tieši šī mutiskā līguma neizpilde un SIA „Palink” pamatotu iebildumu neesamība par šo saistību ir pamats SIA „Palink” pasludināšanai par maksātnespējīgu. Pieņemot tiesas konstatēto, ka saistības par veidņu nomu izriet no patstāvīga mutiska līguma, tiesai nebija pamata konstatēt Maksātnespējas likuma 57. panta 2.punktā paredzēto maksātnespējas pazīmi tāpēc, ka kreditors par šādu saistību neizpildes sekām parādnieku nav brīdinājis. Kreditora brīdinājumā ir atsauce tikai uz saistībām, kas izriet no 2008. gada 18. septembra ģenerālbūvuzņēmēja līguma Nr. BU 08/09 ar pielikumiem Nr. 5 un Nr. 6.

Kreditora brīdinājums ir likuma obligāta prasība pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas tiesā (Maksātnespējas likuma 57.panta 2. punkts). Savukārt juridiskās personas pamatoti iebildumi uz brīdinājumu ir vienīgais tiesiskās aizsardzības līdzeklis pret tās maksātnespējas procesu. Tāpēc šīs prasības neievērošana atzīstama par pieteikuma patstāvīgu noraidīšanas pamatu. Tiesai, izskatot maksātnespējas procesa pieteikumu, nav jāizšķir pēc būtības strīds par kreditora un parādnieka saistību pastāvēšanu, bet tikai jāvērtē, vai iebildumi, ko parādnieks cēlis, ir tādi, kas liek apšaubīt to, ka parāda nemaksāšanas vienīgais iemesls ir parādnieka nespēja samaksāt. Maksātnespējas procesa lietā par nepamatotiem būtu uzskatāmi tikai tādi iebildumi, kas ir formāli, ar pierādījumiem neapstiprināti un acīmredzami vērsti tikai uz to, lai faktiski maksātnespējīgs parādnieks izvairītos no maksātnespējas procesa pasludināšanas (sk. Augstākās tiesas Senāta 2010. gada 21. aprīļa spriedumu lietā Nr SPC-109/ 2010).

Komentārs. Reaģējot uz lietu Nr. SPC-25/2012, kurā tika konstatēts, ka pirmās instances tiesa, pārkāpdama savas kompetences robežas, uz strīdīga prasījuma pamata ir pasludinājusi par maksātnespējīgu vienu no lielākajiem Latvijas mazumtirgotājiem, likumdevējs 2013. gada 18. maijā veica grozījumus Civilprocesa likumā. Tika papildināta

Civilprocesa likuma 363.¹⁰ panta otrā daļa, paredzot, ka 1) parādniekam ir tiesības celt iebildumus ne tikai kreditoram 3 nedēļu laikā pēc brīdinājuma saņemšanas (Maksātnespējas likuma 57. panta 2. un 3. punkts), bet arī tiesā ne vēlāk kā 3 dienas līdz maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšanai, un 2) par pamatotiem iebildumiem uzskatāmi arī pierādījumi par to, ka parādnieks spēj segt maksātnespējas procesa pieteikumā minētās saistības.

Parādniekam ceļot iebildumus par maksātnespējas procesa pieteikumā norādīto prasījumu, tiek piemērota prezumpcija, ka parādnieks nemaksā tāpēc, ka parādniekam pastāv tiesisks pamats apšaubīt samaksas pienākumu. Tāpēc Civilprocesa likuma 363.¹⁰ panta otrajā daļā minētie pierādījumi par spēju segt pieteikumā norādītās saistības paši par sevi nav pietiekami, lai noraidītu maksātnespējas procesa pieteikumu, bet ir aplūkojami kontekstā ar parādnieka argumentiem, kas liek apšaubīt prasījuma juridisko pamatotu.

1.3. Tiesas kompetence pārbaudīt maksātnespējas prezumpciju, ja parādnieks atzinis parādu

Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punktā ir ietverta prezumpcija, ka parādnieks ir maksātnespējīgs, ja pēc kreditora brīdinājuma saņemšanas nesamaksā parādu un neiebilst pret parāda esamību. Praksē ir gadījumi, kad juridiskās personas maksātnespējas lietā, kas ierosināta pēc kreditora pieteikuma, ir konstatētas Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punkta formālās pazīmes, taču pastāv apstākļi, kas liek apšaubīt parādnieka faktisko maksātnespēju.

Augstākās tiesas Civillietu departaments 2014. gada 11. aprīļa spriedumā lietā Nr. SPC-7/2014 konstatēja, ka ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013. gada 4. novembra spriedumu apmierināts SIA „Powernet” maksātnespējas procesa pieteikums, kurā norādīta Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punkta pazīme, un pasludināts SIA „Winergy” maksātnespējas process. Pirms lietas izskatīšanas tiesā bija vērsies cits SIA „Winergy” kreditors – AS „Norvik banka”, norādīdama uz apstākļiem, kas liecina, ka parādnieks faktiski ir maksātnespējīgs un maksātnespējas pieteikums ir vērst uz negodprātīgu mērķu sasniegšanu, turklāt ieteiktajam administratoram ir šķēršļi ieņemt amatu. Kreditors lūdzis pieaicināt lietā sevi kā trešo personu. Taču tiesa lūgumu ir noraidījusi un kreditora sniegtās ziņas nav ņēmusi vērā, formāli konstatējot maksātnespējas pazīmi.

Izskatot Ģenerālprokuratūras protestu, Augstākās tiesas Civillietu departaments atcēla pirmās instances tiesas spriedumu. Spriedumā norādīts, ka tiesai, izskatot maksātnespējas pieteikumu, ir jāvērtē jebkuras tās rīcībā esošās ziņas, kas liek apšaubīt parādnieka faktisku maksātnespēju. Civillietu departaments konstatēja, ka tiesa nebija ņēmusi vērā AS „Norvik banka” sniegtās ziņas, ka parādnieka ikmēneša ieņēmumi pēdējos trīs mēnešos pirms maksātnespējas procesa lietas izskatīšanas bija vidēji vairāk kā 265 000 latu, kas ļāva viegli norēķināties ar maksātnespējas procesa pieteikumā norādīto parādsaistībām 3790,05 latu apmērā.

Civillietu departamenta tēzes

Satversmes tiesa 2010. gada 13. oktobra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-09-01 12. punktā un 2011. gada 13. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2011-15-01 7. punktā atzinusi, ka tiesu varas uzdevums ir nodrošināt, lai, izskatot konkrētu lietu, tiktu garantēta Satversmes normu, likumu un citu normatīvo aktu īstenošana, vispārējo tiesību principu ievērošana, kā arī aizsargātas cilvēka tiesības un brīvības. Tiesiskā valstī tieši vispārējās jurisdikcijas tiesas ir atzīstamas par efektīvāko mehānismu, kas, izvērtējot katru gadījumu individuāli, var konstatēt, vai ir ievērots saprātīgs līdzsvars starp konkrētās personas tiesībām un sabiedrības interesēm.

Kaut arī no Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punkta izriet prezumpcija, ka parādnieks ir uzskatāms par maksātnespējīgu, ja nepilda saistības, par kurām nav strīda, tomēr tiesai, formāli konstatējot šos apstākļus, būtu jāpārbauda arī citi apstākļi, kas liek apšaubīt prezumpciju, ka nemaksāšana ir saistīta ar nespēju samaksāt. Šāds atzinums atrodams Augstākās tiesas Senāta 2012. gada 7. marta spriedumā Nr. SPC-25/2012.

Norādes uz to, ka parādnieks, iespējams, negodprātīgi ir atzinis kreditora maksātnespējas procesa pieteikumu, ir arī lietā Nr. SPC-0013/2014. Taču savā 2014. gada 30. aprīļa spriedumā Augstākās tiesas Civillietu departaments nekonstatēja procesuālo vai materiālo tiesību normu pārkāpumus pirmās instances tiesas spriedumā. Lietā tika konstatēts, ka 2013. gada 16. augustā pasludināts SIA „BBF Consulting” maksātnespējas process pēc SIA „CS5” pieteikuma. Pieteicējs prasījuma tiesības LVL 64 187,36 apmērā pret SIA „BBF Consulting” pirms pieteikuma iesniegšanas bija ieguvis cesijas ceļā no SIA „Sunny”, kura bija sniegusi parādniekam ēdināšanas pakalpojumus. Parādnieks iebildumus uz brīdinājumu nav cēlis, atzīstot, ka parādu nespēj samaksāt. Par tiesas spriedumu protestu iesniegusi Ģenerālprokuratūra, norādīdama uz šādiem apstākļiem: 1) cesijas līgumā cedents apņemas necelt pats prasību pret parādnieku tikai pēc atlīdzības saņemšanas, 2) nav iesniegti pietiekami dokumenti, kas apliecinātu parāda esamību, 3) lietā ir darbojušās saistītās personas: parādnieka un pieteikuma iesniedzēja valdes loceklis ir otras pakāpes radnieks cesionāra valdes locekļi, kas liecina, ka parādnieka valdes loceklis ir vienlaikus cesionāra valdes loceklis, savukārt pieteicēja valdes locekle ir viņa māsa. Cedējot prasījumu un pēc tam to atzīstot, parādnieka loceklis nav rīkojies labā ticībā.

Noraidīdams protestu, Augstākās tiesas Civillietu departaments norādījis, ka 1) cesija nozīmē tūlītēju prasījuma tiesību nodošanu, un tā dod tiesības cedentam vērsties pret parādnieku, 2) iesniegtie dokumenti ir pietiekami parāda konstatēšanai, 3) saistīto personu dalība lietā pati par sevi neliecina par nelabticību. Pirmās instances tiesai bija jākonstatē maksātnespējas procesa pazīme, un lietas materiālos nebija atrodamas ziņas, kas liktu apšaubīt maksātnespējas pazīmes esamību.

Civillietu departamenta tēzes

No citēto normu [Maksātnespējas likuma 60. panta pirmā daļa, 57. panta 2. punkts, Civilprocesa likuma 363.¹ panta otrā daļa] noteikumu sistēmas izriet, ka, izskatot pieteikumu

par maksātnespējas procesa pashudināšanu, tiesas uzdevums ir konstatēt pieteikumā norādītās maksātnespējas pazīmes esamību vai neesamību, pamatojoties uz pieteikumam pievienoto dokumentu izvērtēšanu. Gadījumā, ja pievienotie dokumenti apliecina pieteikumā minētās pazīmes esamību, tiesai ir jāpasludina maksātnespējas process juridiskai personai.

Protestā norādīts, ka jautājumā par SIA „BBF Consulting” maksātnespēju tiesības un pienākumi saskaņā ar Civillikuma 1. pantu netiek pildīti labā ticībā. To apliecinot fakts, ka SIA „Sunny” un SIA „BBF Consulting” valdes loceklis, kurš pārstāvēja abus uzņēmumus, bija M. B., savukārt SIA „CS5” valdes locekle bija L. P. kura ir M. B. māsa. Labas ticības princips nozīmē, ka katram savas subjektīvās tiesības jāīsteno un subjektīvie pienākumi jāpilda, ievērojot citu personu pamatotās intereses. Civillikuma 1. pants palīdz novērst gadījumus, kuros civiltiesību subjekti savas tiesības izmanto vai pienākumus pilda neattaisnojamā veidā vai neattaisnojamu mērķu sasniegšanai (sk. Balodis, K. Ievads Civiltiesībās. Rīga : Zvaigzne ABC, 2007, 141. lpp.).

Civillietu departamenta ieskatā, fakts, ka valdes locekļu starpā pastāvēja radniecības attiecības, pats par sevi neliecina par labas ticības principa pārkāpumu. No iepriekš minētajiem, lietas materiālos esošajiem pierādījumiem redzams, ka SIA „BBF Consulting” pastāvēja nenokārtotas parādsaistības pret SIA „Sunny”, kuras sabiedrība atzina un kuras tā nespēja nokārtot finansiālu problēmu dēļ. Lietas materiāli pierādījumus, kuri apliecinātu pretējo, nesatur. Līdz ar to tiesai nebija pamata uzskatīt, ka M. B. un L. B. savas tiesības būtu izmantojuši vai pienākumus būtu pildījuši pretēji labai ticībai.

Komentārs. Abās lietās Civillietu departaments ir atzinis, ka tiesai ir pienākums nepaļauties uz to, ka parādnieks ir maksātnespējīgs, ja formāli ir konstatējama Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punktā noteiktā maksātnespējas pazīme, taču lietas apstākļi liek to apšaubīt. Lietā Nr. SPC-7/2014 Civillietu departaments šādus apstākļus konstatēja, savukārt lietā Nr. SPC-13/2014 nekonstatēja.

1.4. Pieteikumā norādīto parādsaistību atspoguļošana brīdinājumā un parādsaistību samaksas sekas

2011. gada 25. maijā Senāts ir taisījis spriedumu lietā Nr. SPC-66/2011. Lietā tika konstatēts, ka kreditors SIA „Swedbank Līzings” 2011. gada 24. janvārī iesniegusi tiesā pieteikumu, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punktu. Pieteikumā norādīts, ka parādnieks SIA „Boutique Hotel Ainavas” nav veicis līzinga maksājumus kopš 2009. gada 30. augusta, parādsaistību izpildes termiņš iestājies 2010. gada 29. jūnijā, taču saistības pret pieteicēju nav izpildītas un parāds ir Ls 12 733,50. Ar Rīgas Centra rajona tiesas 2011. gada 11. februāra spriedumu maksātnespējas procesa pieteikums apmierināts.

Pēc Augstākās tiesas priekšsēdētāja protesta izskatīšanas Senāts ir atcēlis pirmās instances tiesas spriedumu, konstatējot divus procesuālo tiesību normu pārkāpumus.

Pirmkārt, Senāts konstatēja, ka kreditors atbilstoši Maksātnespējas likuma 363.² panta ceturtās daļas prasībai ir pievienojis pieteikumam pierādījumus par brīdinājuma nosūtīšanu parādniekam, kā to nosaka Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punkts. Taču brīdinājums ir par citu summu un attiecas uz citu maksātnespējas procesu, kas tika ierosināts pret parādnieku pēc kreditora pieteikuma un izbeigts, noraidot pieteikumu 2010. gada 15. septembrī. Senāts secināja, ka brīdinājums par prasījuma summu, kas norādīta maksātnespējas procesa pieteikumā izskatāmajā lietā, parādniekam nav nosūtīts un nav ievērots trīs nedēļu termiņš pamatotu iebildumu celšanai.

Senāta tēze

Tiesa, apmierinot pieteikumu, nav ņēmusi vērā, ka SIA „Swedbank Līzings” nav izsniegusi SIA „Boutique Hotel Ainavas” brīdinājumu par parādu Ls 12 733,50 vai Ls 29 234,70 apmērā, kas tika pieteikts tiesas sēdē, nav nogaidījusi likumā noteiktās trīs nedēļas pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas tiesā.

Otrkārt, Senāts norādīja, ka pirmās instances tiesa nav ņēmusi vērā faktu, ka parādnieks līdz pieteikuma izskatīšanai bija samaksājis visu parāda atlikumu.

Senāta tēze

Civilprocesa likuma 363.¹³ panta otrā daļa noteic, ka tiesa pasludina juridiskās personas maksātnespējas procesu, ja tā pieteikuma izskatīšanas dienā konstatē pieteikumā norādīto maksātnespējas procesa pazīmi. Kā redzams no SIA „Boutique Hotel Ainavas” iesniegtajiem pierādījumiem, līdz pieteikuma izskatīšanas dienai tiesā (2011. gada 10. februārim) bija samaksāts līzings maksājumu atlikums pilnā apmērā, kas arī norādīts SIA „Swedbank Līzings” 2011. gada 24. janvāra maksātnespējas procesa pieteikumā. Pastāvot šādiem apstākļiem, tiesai bija jāapsver, vai pastāv Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punktā noteiktā maksātnespējas procesa pazīme.

Komentārs. No Senāta secinājumiem izriet, ka parādnieka likumiskās tiesības uz taisnīgu tiesu ir nodrošinātas tikai tad, ja strikti ievērota Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punkta prasība par brīdinājuma nosūtīšanu. Proti, tiesai ir pamats apmierināt maksātnespējas procesa pieteikumu, kas pamatots ar Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punkta maksātnespējas pazīmi, ja kreditors tieši par pieteikumā norādīto parādsaistību ir brīdinājis parādnieku, dodot tam trīs nedēļu termiņu iebildumu celšanai. Uz nepieciešamību brīdināt par attiecīgo parādsaistību ir norādīts arī Senāta 2012. gada 7. marta spriedumā lietā Nr. SPC-25/2012

Atzīstot Civilprocesa likuma 363.¹³ panta otrās daļas pārkāpumu apstākļi, ka pirmās instances tiesa nav ņēmusi vērā parādsaistību samaksas faktu, Senāts ir netieši norādījis uz to, ka parāda samaksa, pat ja tā formāli ir veikta pēc Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punktā minētā 3 nedēļu termiņa, apgāž maksātnespējas prezumpciju. Tāpat kā šo prezumpciju apgāž

ziņu saņemšana, kas norāda uz strīdu par tiesībām un parādnieka faktisku maksātspēju (sk. lietas Nr. SPC-25/2012 un Nr. SPC-7/2014).

1.5. Tiesas pienākums savlaicīgi informēt parādnieku par kreditora maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšanu

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.¹⁰ panta otro daļu, ja lieta ierosināta pēc kreditora maksātnespējas procesa pieteikuma, tiesnesis nosūta parādniekam kreditora pieteikumu un lēmuma par lietas ierosināšanu norakstu, informē parādnieku un kreditoru par maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšanas dienu, kā arī par parādnieka tiesībām ne vēlāk kā trīs dienas līdz maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšanas dienai celt pamatotus iebildumus pret maksātnespējas procesa pieteikumā minēto prasījumu, tai skaitā sniegt pierādījumus par to, ka parādnieks spēj segt maksātnespējas procesa pieteikumā minētās parādsaistības. Tiesas kavēšanās savlaicīgi paziņot parādniekam par kreditora maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšanas laiku var būt pamats sprieduma par maksātnespējas procesa pasludināšanu atcelšanai.

Augstākās tiesas Civillietu departaments ar 2014. gada 19. maija spriedumu lietā Nr. SPC-0022-14 atcēla Jēkabpils rajona tiesas 2014. gada 3. janvāra spriedumu, ar kuru pēc kreditora pieteikuma bija pasludināts AS „Jēkabpils labība” maksātnespējas process. Par Jēkabpils rajona tiesas spriedumu protestu bija iesniedzis Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors, norādīdams, ka tiesa bez pietiekama pamata secinājusi, ka lietas dalībniekiem par tiesas sēdi paziņots likumā noteiktā kārtībā.

Atceļot tiesas spriedumu, Augstākā tiesa pievienojās protestā norādītajiem argumentiem, konstatēja, ka ir pārkāptas parādnieka tiesības savlaicīgi saņemt paziņojumu par parādnieka juridiskās personas maksātnespējas procesa lietas izskatīšanas laiku.

Civillietu departamenta tēzes

Likuma „Par tiesu varu” 3. pants noteic, ka katrai personai ir garantētas tiesības, lai uz pilnīgas līdztiesības pamata, atklāti izskatot lietu neatkarīgā un objektīvā tiesā, tiktu noteiktas šīs personas tiesības un pienākumi vai pret to vērstās apsūdzības pamatotība, ievērojot visas taisnīguma prasības. Minētajā likuma normā garantētās tiesības nodrošina tiesa, izskatot lietas Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā.

Civillietu departaments konstatē, ka, sekojot [Civilprocesa likuma 363.¹⁰ panta otrās daļas] normas prasībām, tajā norādītos dokumentus un informāciju tiesa ir sagatavojusi nosūtīšanai parādniekam AS „Jēkabpils labība”, ko apstiprina 2013. gada 20. decembra pavadraksts. Paziņojums ar tam pievienotajiem dokumentiem pasta iestādē tika nodots 2013. gada 27. decembrī, bet parādniekam izsniegts jau pēc tiesas sēdes – 2014. gada 6. janvārī. Neņemot vērā, ka laika posmā līdz tiesas sēdei no 13 dienām deviņas bija svētku un atpūtas dienas, atzīstams, ka tiesa nebija nodrošinājusi parādniekam likumā garantēto tiesību

izmantošanu ne vien piedalīties tiesas sēdē, bet arī būt informētam par ierosināto maksātnespējas procesu un iesniegto pieteikumu.

Lai gan tiesa paziņojumu AS „Jēkabpils labība” bija nosūtījusi, konkrētajā situācijā, kad pati tiesa novilcināja paziņojuma nodošanu pasta iestādē un neņēma vērā līdz tiesas sēdei esošo darba dienu skaitu, Civillietu departaments atzīst, ka pēc būtības tiesa pieļāvusi Civilprocesa likuma 452. panta trešās daļas 2. punkta pārkāpumu – pienākuma neizpildīšanu paziņot par paredzamo tiesas sēdi, kas neapšaubāmi ietver sevī paziņojuma savlaicīgumu. Minētais pārkāpums atzīstams par būtisku, jo tas neļāva realizēt parādniecei AS „Jēkabpils labība” tai garantētās procesuālās tiesības.

1.6. Maksātnespējas procesa depozīta izlietojums, ja kreditors atsauc pieteikumu

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 62. panta pirmo daļu juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas priekšnoteikums ir maksātnespējas procesa depozīta iemaksa, kas tiek izmantota, lai finansētu parādnieka maksātnespējas procesu, ja tas tiek pasludināts, bet parādniekam nav līdzekļu vai tie nav pietiekami izmaksu segšanai.

Maksātnespējas likuma 62. panta ceturtā daļa vispārīgi noteic, ka maksātnespējas procesa depozītu atmaksā pieteicējam, ja pieteikuma izskatīšanas rezultātā maksātnespējas process netiek pasludināts. Taču šā panta piektā daļa paredz izņēmumus, kad juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīts juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniedzējam netiek atmaksāts. Viens no tiem: ja kreditors, saņemot sava prasījuma apmierinājumu, neatsauc juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu un tiesa notur juridiskās personas maksātnespējas procesa lietas izskatīšanas sēdi.

Maksātnespējas likuma 62. panta ceturtās un piektās daļas saturu ir skaidrojis AT Senāts savā 2012. gada 20. decembra lēmumā lietā Nr. SPC–53/2012. Lietā tika konstatēts, ka SIA „Anda Stars” 2011. gada 11. augustā iesniegusi Rīgas Vidzemes priekšpilsētas tiesā pieteikumu par SIA „Icta” maksātnespējas pasludināšanu, pirms tam iemaksājot depozītu LVL 400 apmērā. Tiesas sēdē 2011. gada 30. novembrī SIA „Anda Stars” pārstāvis atsaucis pieteikumu par SIA „Icta” maksātnespējas procesa pasludināšanu, norādīdams, ka SIA „Anda Stars” ir saņēmusi sava prasījuma apmierinājumu pirms pieteikuma izskatīšanas tiesā. Rīgas Vidzemes priekšpilsētas tiesa ar 2011. gada 30. novembra lēmumu izbeigusi tiesvedību lietā par SIA „Icta” maksātnespējas procesa pasludināšanu. SIA „Anda Stars” 2012. gada 15. februārī lūgusi valsts aģentūru „Maksātnespējas administrācija” iemaksāto procesa depozīta summu Ls 400 pārskaitīt uz SIA „Anda Stars” norēķinu konta bankā. Taču ar valsts aģentūras „Maksātnespējas administrācija” 2012. gada 20. marta lēmumu Nr.1-69/205 atteikts SIA „Anda Stars” izmaksāt juridiskās personas maksātnespējas depozītu SIA „Icta” maksātnespējas procesa lietā. Par šo lēmumu SIA „Icta” iesniegusi sūdzību Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesā, taču tiesa ar savu 2012. gada 21. jūlija lēmumu to noraidījusi,

norādot, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 62. panta piektās daļas 2. punktu depozīts nav atmaksājams, jo pirms tiesas sēdes maksātnespējas procesa pieteikums nav bijis atsaukts un tiesa ir noturējusi juridiskās personas maksātnespējas procesa lietas izskatīšanas sēdi.

Izskatot Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāja pienākumu izpildītāja protestu, Senāts Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012. gada 21. jūlija lēmumu atcēla, norādot, ka Maksātnespējas likuma 62. panta piektā daļa ir piemērojama tikai tad, ja tiesa maksātnespējas procesa pieteikumu ir izskatījusi pēc būtības.

Senāta tēze

Ņemot vērā, ka Maksātnespējas likuma noteikumi neuzliek pieteicējam pienākumu atsaukt pieteikumu dienā, kad saņemts saistības izpildījums, un neliedz atsaukumu iesniegt tiesai līdz pieteikuma izskatīšanas pēc būtības uzsākšanai, Maksātnespējas likuma 62. panta piektā daļa ir jāsaprot tādā veidā, ka kreditors, kurš saņēmis sava prasījuma apmierinājumu, nav atsaucis pieteikumu un attiecīgajā tiesas sēdē maksātnespējas procesa pieteikumu tiesa izskatījusi pēc būtības. Par šāda tulkojuma pareizību liecina arī apsvērumi, ka pat tajā gadījumā, ja kreditors būtu iesniedzis tiesā rakstveida atsaukumu pirms tiesas sēdes, atbilstoši Civilprocesa likuma 363.¹¹ panta pirmās daļas noteikumiem jautājums par tiesvedības izbeigšanu juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas lietā tik un tā būtu izlemjams tiesas sēdē. Šādas tiesas sēdes noturēšana nevar būt pamats, lai juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniedzējam liegtu tiesības saskaņā ar Maksātnespējas likuma 62. panta ceturtās daļas noteikumiem saņemt iemaksāto depozītu. Tādējādi Maksātnespējas likuma 62. panta piektās daļas izpratnē juridiska nozīme jāpiešķir tādai tiesas sēdei, kurā pieteikums tiek izskatīts pēc būtības.

Komentārs. Minētais Senāta lēmums ir tulkojams arī tādējādi: ja maksātnespējas procesa pieteikuma iesniedzējs atsauc savu pieteikumu, tiesai ir jāizbeidz tiesvedība, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 223. panta 4. punktu, nevis jāizskata lieta pēc būtības un jānoraida maksātnespējas procesa pieteikums saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.¹³ panta devīto daļu.

1.7. Pilnvarojuma saturs kreditora maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanai

Ar Senāta 2011. gada 23. februāra lēmumu lietā Nr. SPC-15/2011 tika konstatēts, ka SIA „Stats Serviss” pilnvarotais pārstāvis D. M. 2010. gada 17. augustā iesniedzis tiesā maksātnespējas procesa pieteikumu, kurā lūgts pasludināt SIA „TBW” maksātnespējas procesu. Ar Rīgas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneses 2010. gada 18. augusta lēmumu SIA „Stats Serviss” pilnvarotā pārstāvja pieteikumu atteikts pieņemt, atsakot ierosināt SIA „TBW” maksātnespējas procesu. Tiesnese konstatējusi, ka SIA „Stats Serviss” vārdā un vietā ir parakstījis pilnvarotais pārstāvis D. M. Atsaucoties uz 2007. gada 1. novembra

Maksātnespējas likuma 52. panta pirmās daļas 1.punktu, tiesnese secinājusi, ka nepieciešams, lai maksātnespējas pieteikumu parakstītu pats kreditors, jo tieši kreditors, nevis viņa pilnvarotais pārstāvis, uzņemas atbildību par pieteikumā minēto datu patiesumu.

Izskatot Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāja protestu, Senāts tiesas lēmumu atcēlis.

Senāta tēzes

Civilprocesa likuma 82. panta otrajā daļā noteikts, ka juridisko personu lietas tiesā ved to amatpersonas, kas darbojas likumā, statūtos vai nolikumā piešķirto pilnvaru ietvaros, vai arī citi juridisko personu pilnvaroti pārstāvji. Civilprocesa likuma 46.¹ nodaļā „Juridiskās personas maksātnespējas procesa lietas” nav paredzēti izņēmumi no Civilprocesa likuma 82. panta otrajā daļā ietvertā regulējuma. Savukārt Civilprocesa likuma 363.² panta pirmā daļa (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2010. gada 1. novembrim) paredzēja, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu tiesa pieņem no personas, kuras vārdā tiek iesniegts pieteikums, vai personas, kurai ir pilnvarojums pieteikuma iesniegšanai. Tādējādi maksātnespējas pieteikuma iesniedzējs var būt gan persona, kuras vārdā tiek iesniegts pieteikums, gan persona, kurai ir pilnvarojums pieteikuma iesniegšanai.

Juridiska persona vispār nevar lietas citādi kārtot, kā tikai ar pārstāvju palīdzību. Pārstāvība ir tāda likumā, statūtos vai līgumā paredzēta vienas personas darbošanās citas personas interesēs, kuru tā veic šīs citas personas vārdā un kura tai rada tiesiskas sekas. Izplatītākais pārstāvības rašanās pamats ir pilnvarojuma līgums (..) (Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga, 2006, 149. lpp.).

Prasības, kādas izvirzītas kreditora pieteikumam, norādītas Maksātnespējas likuma 53. pantā (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2010. gada 1. novembrim), un arī šī tiesību norma neparedz ierobežojumu maksātnespējas procesa pieteikumu kreditora vārdā parakstīt juridiskās personas pilnvarotam pārstāvim.

No lietas materiālos esošās un maksātnespējas pieteikumam pievienotās 2010. gada 3. janvāra pilnvaras D. M. redzams, ka SIA „Stats Serviss” piešķīrusi pilnvarniekam plašas pārstāvības tiesības, tostarp tiesības pārstāvēt sabiedrības intereses sakarā ar parādu piedziņu no pilnvardevēja parādniekiem visās lietās, parakstīt un iesniegt pieteikumus par parādnieku maksātnespēju un pārstāvēt pilnvardevēju parādnieku maksātnespējas procesos ar visām kreditoru tiesībām.

Komentārs. Analoga norma 2007. gada 1. novembra Maksātnespējas likuma (spēkā līdz 2010. gada 1. novembrim) 52. panta pirmās daļas 1. punktam ir 2008. gada 26. jūlija Maksātnespējas likuma 60. panta pirmās daļas 1. punkts. Savukārt prasības kreditora maksātnespējas procesa pieteikumam kopš 2011. gada 1. novembra ir ietvertas Civilprocesa likuma 363.² pantā. Ņemot vērā, ka šajās normās likumdevējs nav paredzējis īpašas prasības attiecība uz personu, kura ir tiesīga parakstīt kreditora maksātnespējas pieteikumu, Senāta

atziņas lietā Nr. SPC-15/2011 ir piemērojamas arī 2010. gada 26. jūlija Maksātnespējas likuma 60. panta pirmās daļas 1. punkta un Civilprocesa likuma 363.² panta interpretācijai.

2. Tiesas lēmumi pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas

2.1. Ķīlas kreditora statuss ķīlas devēja maksātnespējas procesā

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 7. panta pirmo daļu nodrošinātais kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku. Būtiskākā nodrošinātā kreditora statusa priekšrocība ir tiesības maksātnespējas procesa ietvaros apmierināt nodrošināto prasījumu no naudas līdzekļiem, kas iegūti, pārdodot par nodrošinājumu kalpojošo ieķīlāto parādnieka mantu.

Praksē ir situācijas, kad prasījums, kas nodrošināts ar ķīlas tiesību, kreditoram ir pret vienu personu, savukārt ķīlu ir devusi cita persona. Maksātnespējas likuma 7. panta pirmās daļas teksts nedod viennozīmīgu atbildi, vai šādā situācijā, ķīlas devējam pasludinot maksātnespējas procesu, ķīlas ņēmējs iegūst nodrošināta kreditora statusu un kādā veidā nodrošināta kreditora statuss būtu īstenojams. Uz šo jautājumiem atbildi ir sniedzis Augstākās tiesas Civiltiesību departaments vairākos lēmumos.

Civillietu departamenta 2014. gada 30. aprīļa lēmumā lietā Nr. SPC-10/2014 tika konstatēts, ka ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2013. gada 19. jūnija lēmumu SIA „Biķerciems” ārpustiesas tiesiskās aizsardzības process izbeigts un pasludināts SIA „Biķerciems” maksātnespējas process. Maksātnespējas procesā kā nodrošinātais kreditors pieteikusies Stopiņu novada dome, kuras prasījums LVL 1 554 000 Ls apmērā pret SIA “Remus Nami” ir nodrošināts ar hipotēku uz SIA “Biķerciems” nekustamo īpašumu. Administrators prasījumu nav atzinis, norādot, ka Stopiņu domei nav prasījuma tiesību pret pašu SIA “Biķerciems”, tāpēc tā nav atzīstama par nodrošināto kreditoru. Izskatot Stopiņu novada domes sūdzību par administratora lēmumu, Ziemeļu rajona tiesa atstājusi administratora lēmumu spēkā, norādot, ka Stopiņu domei nepienākas nodrošinātā kreditora statuss, taču atbilstoši Civilprocesa noteikumiem administratoram būtu jārespektē Stopiņu novada domes tiesības saņemt līdzekļus no tiem, kas tiks iegūti, pārdodot ieķīlāto objektu.

Izskatot Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurora protestu par Ziemeļu rajona tiesas lēmumu, Augstākās tiesas Civiltiesību departaments šo lēmumu ir atcēlis, skaidrojot nodrošināta kreditora statusa izpratni un nodrošināta prasījuma apmierināšanas kārtību maksātnespējas procesā.

Civillietu departamenta tēzes

Maksātnespējas likuma 6. panta 1. un 2. punkts noteic, ka juridiskās personas maksātnespējas procesā tiek piemērots tiesību saglabāšanas princips – procesā tiek ievērotas

pirms procesa iegūtās kreditoru tiesības, kā arī kreditoru vienlīdzības princips – kreditoriem tiek dotas vienādas iespējas piedalīties procesā un saņemt savu prasījumu apmierinājumu saskaņā ar saistībām, kuras tie nodibinājuši ar parādnieku pirms procesa uzsākšanas. Maksātnespējas likuma 7. pants noteic, ka nodrošinātais kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku. Savukārt atbilstoši Civillikuma normām, kas reglamentē ķīlas tiesības, pēc hipotēkas ierakstīšanas zemesgrāmatā kreditoram rodas lietu tiesība, kura jārespektē jebkurai personai. Ķīlas tiesība nostiprina tiesisku attiecību – ķīlas atbildību. Civillikuma 1278. pants noteic, ka ķīlas tiesība ir tāda tiesība uz svešu lietu, uz kuras pamata šī lieta nodrošina viņa prasījumu tādā kārtā, ka viņš var no tās dabūt šā prasījuma samaksu. Tādējādi, kaut arī Maksātnespējas likums tieši neparedz trešo personu, kuras ir ķīlas (hipotēkas) ņēmējas, atzišanu par nodrošināto kreditoru, tomēr, ņemot vērā Maksātnespējas likuma 6. pantā noteiktos principus, kā arī hipotēkas liettiesisko raksturu, tostarp Civillikuma 1286. pantā noteikto, ka ķīlas tiesība paliek spēkā tik ilgi, kamēr pilnībā apmierināts kreditors, secināms, ka ķīlas ņēmējs saglabā tiesības uz prasījumu apmierināšanu no ieķīlātās lietas neatkarīgi no tā, vai ķīlas devējam ir pasludināts maksātnespējas process (sal. sk. Senāta 2013. gada 4. oktobra lēmumu lietā Nr. SPC-42). Tas nozīmē, ka persona, kura piekritusi hipotēkas vai komercķīlas nodibināšanai un ar savu īpašumu garantējusi saistību izpildi, uzskatāma šā likuma izpratnē par parādnieku.

Kā izriet no protestētā lēmuma satura, tiesa, iztulkojot Maksātnespējas likuma 7. un 8. pantu, atzinusi, ka likumdevējs kā obligātu priekšnoteikumu nodrošinātā kreditora statusa iegūšanai maksātnespējas procesā noteicis prasījuma tiesības pret maksātnespējīgo parādnieku. Tiesas ieskatā, Stopiņu novada domei Maksātnespējas likuma izpratnē nav prasījuma tiesības pret MSIA „Biķerciems” un tāpēc nav pamata tai piešķirt nodrošinātā kreditora statusu. Augstākās tiesas Civillietu departaments uzskata šādu viedokli par kļūdainu. Tā kā SIA „Biķerciems” pirms maksātnespējas procesa ieķīlāja tai piederošo īpašumu Stopiņu novada domei, tad, atbilstoši maksātnespējas likuma 6. panta 1. un 2. punktā noteiktajiem principiem, dome nevar zaudēt pirms SIA „Biķerciems” maksātnespējas procesa pasludināšanas iegūtās tiesības. (2. sējuma 148.-154. lpp.).

Atsaucoties uz Maksātnespējas likuma 115. pantu, tiesa norādījusi, ka pēc MSIA „Biķerciems” mantas pārdošanas izsolē iegūtie līdzekļi tiks novirzīti Stopiņu novada domes prasījuma dzēšanai, jo administratoram ķīlas ņēmējas tiesības uz hipotēkas realizācijas rezultātā iegūtajiem naudas līdzekļiem ir jārespektē. Tajā pašā laikā tiesa nav ņēmusi vērā, ka izsoles rezultātā iegūto naudas summu sadali administrators veic nevis pēc Civilprocesa likuma 75. nodaļas normām (621.–631. pants), bet pēc maksātnespējas likuma 116. panta, kas reglamentē nodrošinātā kreditora tiesības prasīt par nodrošinājumu kalpojošās (ieķīlātās) parādnieka mantas pārdošanu, un 118. panta, kas noteic kreditoru prasījumu segšanas kārtību (sk. Senāta 2013. gada 28. jūnija lēmumu lietā Nr. SPC-33).

Gadījumā, ja ķīlu kā nodrošinājumu prasījumam dod pats parādnieks, pēc ķīlas realizācijas parādnieks joprojām atbild par nesegto prasījuma daļu.⁶ Taču, ja ķīla dota citas personas prasījuma nodrošināšanai, ķīlas devējs atbild tikai ar ieķīlāto mantu.⁷ Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 73. panta piekto daļu, nodrošinātais kreditors, piesakot kreditora prasījumu, norāda apmēru, kādā prasījums ir nodrošināts. Ķīlas kreditora gadījumā tas nozīmē norādīt summu, līdz kurai ķīlas kreditors pretendē uz līdzekļiem, kas tiktu iegūti, pārdodot ieķīlāto mantu. Par nodrošinātā prasījuma apmēru ķīlas devēja maksātnespējas procesā Augstākās tiesas Civillietu departaments ir devis skaidrojumu savā 2014. gada 31. janvāra lēmumā lietā Nr. SPC-3/2014.

Lietā tika konstatēts, ka ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012. gada 19. jūnija spriedumu izbeigts SIA „Valdemāra parks” ĀTAP un pasludināts maksātnespējas process. 2012. gada 20. jūlijā administratorei iesniegts nodrošinātā kreditora AS „SEB banka” prasījums pret MSIA „Valdemāra parks” kā ķīlas devēju Ls 10 734 991,22 apmērā, pamatojoties uz kredīta līgumiem, kas noslēgti starp banku un vairākām trešajām personām, kā arī ķīlas (hipotēkas) un komercķīlas līgumiem, kas noslēgti starp banku un MSIA „Valdemāra parks” un uz kuru pamata bankas labā nostiprināta komercķīla uz MSIA „Valdemāra parks” kustamo mantu un hipotēkas uz MSIA „Valdemāra parks” nekustamajiem īpašumiem. Administratore ir noraidījusi bankas prasījumu, norādīdama, ka tai nav prasījuma tiesību pret parādnieku.

Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012. gada 5. septembra lēmumu administratores lēmums atcelts un uzdots novērst pieļauto pārkāpumu. Tiesa konstatējusi, ka AS „SEB banka” prasījuma tiesību pret MSIA „Valdemāra parks” apstiprina ar trešajām personām noslēgtie līgumi, savukārt attiecībā uz kreditora prasījuma summu tiesa piekritusi administratores viedoklim, ka konkrētajā gadījumā nevar atzīt pieteikto kreditora prasījumu vairāk kā ieķīlāto lietu vērtības apmērā. Ar administratores 2012. gada 10. septembra lēmumu AS „SEB banka” nodrošinātā kreditora prasījums atzīts daļēji Ls 2 382 382 apmērā, kas ir par labu bankai ieķīlāto aktīvu atlikusī bilances vērtība 2012. gada 10. septembrī, neatzīstot bankas prasījumu atlikušajā daļā par Ls 8 352 609. AS „SEB banka” ir pārsūdzējusi administratores lēmumu, bet Rīgas pilsētas Centra rajona tiesa 2012. gada 14. novembrī sūdzību noraidījusi.

Izskatot protestu par Centra rajona tiesas 2012. gada 14. novembra lēmumu, Augstākās tiesas Civillietu departaments lēmumu atcēlis. Savā lēmumā Civillietu departaments apstiprināja, ka ķīlas ņēmējam šajā gadījumā ir nodrošināta kreditora statuss. Turklāt norādīja, ka nav pieļaujams nodrošinātā prasījuma apmēru noteikt, balstoties uz ieķīlātās mantas bilances vērtību, jo gadījumā, ja ieķīlāta manta tiktu pārdota dārgāk, tiktu aizskartas nodrošināta kreditora tiesības gūt apmierinājumu no ķīlas realizācijas.

Civillietu departamenta tēzes

⁶ Maksātnespējas likuma 7. panta otrā daļa.

⁷ Civillikuma 1278. pants.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2010. gada 1. novembrim) 6. pantu nodrošinātais kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku. Gan Civillikuma sestās nodaļas „Ķīlas tiesība” normas (1278.-1380. pants), gan Komerķīlas likuma 4. pants attiecas uz ķīlu kā lietu tiesību. Civillikuma 1278. pants noteic, ka ķīlas tiesība ir tāda tiesība uz svešu lietu, uz kuras pamata šī lieta nodrošina kreditoram viņa prasījumu tādā kārtā, ka viņš var no tās dabūt šā prasījuma samaksu. Saskaņā ar Civillikuma 1290. pantu un Komerķīlas likuma 7. pantu ķīla atbild par saistību un visiem no tās izrietošiem blakus prasījumiem. Tādējādi ar ķīlu (hipotēku, komercķīlu) nodrošinātā saistība atbild par parādu nodrošinājuma apmērā. Tās mērķis ir nodrošināt prasību tā, lai kreditors no ieķīlātās lietas varētu dabūt sava prasījuma segšanu.

Maksātnespējas likuma 73. panta pirmā daļa noteic, ka administrators pārbauda kreditoru prasījumu pamatotību un atbilstību normatīvo aktu prasībām. Saskaņā ar likuma 74. panta pirmo daļu pēc kreditoru prasījumu pārbaudes administrators pieņem pamatotu lēmumu par kreditora prasījuma atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu. [...] Civillietu departamenta ieskatā, ir pamatots protestā norādītais, ka tiesību normas neparedz administratoram tiesības vērtēt nodrošinātā kreditora prasījumu pēc ieķīlātās mantas bilances vērtības vai kādiem citiem kritērijiem, kā tikai pēc faktiskā prasījuma un ķīlas līgumos noteiktās nodrošinātā prasījuma summas, par kuru konkrētā gadījumā strīds starp ķīlas parādnieku un kreditoru nepastāv. Šādi ar pārsūdzēto administratores lēmumu, daļēji atzīstot nodrošinātā kreditora AS „SEB banka” prasījumu lietu vērtības apmērā tā izlemšanas brīdī, pamatojoties uz Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012. gada 5. septembra lēmumā doto skaidrojumu šī kreditora prasījuma apmērā noteikšanā, tiek aizskartas AS „SEB banka” kā nodrošinātā kreditora ar likumu noteiktās tiesības saņemt no ieķīlātās lietas līdzekļus sava prasījuma segšanai, jo saskaņā ar Maksātnespējas likuma 99. panta piekto daļu, pārdodot ieķīlāto lietu, kreditoru prasījumi tiek apmierināti tikai atzītajā apmērā.

Komentārs. Saeima 2014. gada 25. septembrī ir pieņēmusi likumu „Grozījumi Maksātnespējas likumā”, ar kuru precizēta nodrošināta kreditora definīcija. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 7. panta pirmās daļas jauno redakciju, *nodrošinātais kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības pret parādnieku vai trešo personu ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku uz parādnieka mantu.* Tas nozīmē, ka, sekojot Senāta atziņām un norādēm uz tiesību saglabāšanas principa piemērošanu ķīlas kreditora statusa noteikšanā, likumdevējs ir novērsis atšķirīgas interpretācijas iespējas situācijā, kad parādnieks ir devis ķīlu par trešās personas saistību.

Saskaņā ar 2014. gada 25. septembrī pieņemtā likuma „Grozījumi Maksātnespējas likumā” 77. pantu precizētā Maksātnespējas likuma 7. panta pirmās daļas definīcija stājas spēkā 2015. gada 1. janvārī un attiecas uz maksātnespējas procesiem, kas ir uzsākti pēc 2015. gada 1. janvāra. Līdz 2015. gada 1. janvārim uzsākto maksātnespējas procesu tiesiskais regulējuma interpretāciju likumdevējs ir atstājis tiesu prakses ziņā. Tāpēc maksātnespējas procesos, kas ir uzsākti līdz 2015. gada 1. janvārim, ir piemērojamas Augstākās tiesas

Civillietu departamenta atziņas lietās Nr. SPC-3/2012, Nr. SPC-10/2014, kas pēc būtības neatšķiras no likumdevēja pieņemtā jaunā regulējuma.

Lai gan likumdevējs ir skaidri noteicis ķīlas kreditora statusu ķīlas devēja maksātnespējas procesā, nodrošinātā prasījuma apmēra noteikšanas kārtība likumā joprojām nav noteikta. Tāpēc šajā jautājumā ir izmantojamas Civillietu departamenta atziņas arī tajos maksātnespējas procesos, kuri tiks uzsākti pēc 2014. gada 25. septembra Maksātnespējas likuma grozījumu spēkā stāšanās.

Situācijā, kad ķīlas devējs un galvenais parādnieks ir dažādas personas, jautājums rodas arī par kreditora statusu galvenā parādnieka maksātnespējas procesā. Juridiskās personas maksātnespējas procesa lietās Senāts/Civillietu departaments šo jautājumu nav aplūkojis, taču tas ir aplūkots tiesiskās aizsardzības procesa lietā Nr. SPC-12/2014. Lietā tika konstatēts, ka parādnieka tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānā viens no kreditoriem bija norādīts kā nodrošinātais tāpēc, ka prasījumu nodrošināja komercķīla nevis uz parādnieka, bet uz trešās personas mantu. Civillietu departaments savā 2014. gada 30. aprīļa lēmumā norādīja, ka attiecīgajam kreditoram šajā gadījumā ir nevis nodrošinātā, bet nenodrošināta kreditora statuss.

Civillietu departamenta tēze

Maksātnespējas likuma 7. panta pirmā daļa noteic, ka nodrošinātais kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku. Maksātnespējas likuma izpratnē kreditors nodrošinātā kreditora statusu vai prasījumu izpildījumu var iegūt tikai gadījumā, ja tā prasījuma tiesības pret parādnieku ir nodrošinātas ar pašam parādniekam piederošu lietu, jo maksātnespējas vai tiesiskās aizsardzības procesā kreditoru saistību dzēšana notiek ar parādniekam piederošu mantu. Nodrošinātajiem kreditoriem šajos procesos ir garantētas noteiktas privilēģijas, kas izriet no ķīlas tiesības būtības. Jautājums par ķīlas ņēmēju kā nodrošināto kreditoru Maksātnespējas likuma izpratnē analizēts Senāta 2013. gada 4. oktobra Nr. SPC-42/2013 un 29. novembra Nr. SPC-58/2013 lēmumos, kuros izdarīti secinājumi, ka viens no priekšnoteikumiem nodrošināta kreditora statusa iegūšanai ir tieši parādnieka nodotais saistību nodrošinājums. Tādējādi Civillietu departaments atzīst par nepamatotu pirmās instances tiesas izdarīto secinājumu, ka šādas privilēģijas jānodrošina arī kreditoram, kura prasījums nodrošināts ar ķīlu uz trešajai personai piederošu mantu, jo šī manta netiek skarta maksātnespējas vai tiesiskās aizsardzības procesā. Tā kā SIA „Cekins” nevar atzīt par „CB” nodrošināto kreditoru, nav pamata secināt, ka tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānu šajā lietā ir saskaņojuši nodrošinātie kreditori, kuru galvenie prasījumi kopumā veido vairāk nekā divas trešdaļas no kopējās nodrošināto kreditoru prasījumu summas (Maksātnespējas likuma 42. panta trešās daļas 1. punkts).

Maksātnespējas likuma 7. pants, kurā ir dota nodrošinātā kreditora definīcija attiecas gan uz tiesiskās aizsardzības procesu, gan uz maksātnespējas procesu. Tāpēc Civillietu departamenta dotais skaidrojums par 7. panta iztulkojumu lietā Nr. SPC-12/2014 izmantojams arī juridiskās personas maksātnespējas procesa lietās.

2.2. Maksātnespējas administratora rīkotas izsoles ienākumu sadales aprēķina apstrīdēšanas kārtība

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 116. panta otro daļu par nodrošinājumu kalpojošās (ieķīlātās) parādnieka mantas pārdošana notiek izsolēs Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, ja nodrošinātais kreditors nav vienojies ar administratoru par mantas pārdošanu bez izsoles. Civilprocesa likumā noteiktās tiesu izpildītāja darbības saistībā ar parādnieka mantas izsoli veic administrators. Par to, kas veic administratora darbības uzraudzību, sadalot izsoles rezultātā iegūtos līdzekļus, Senāts ir devis skaidrojumu savā 2013. gada 28. jūnija lēmumā lietā SPC-33/2013.

Lietā tika konstatēts, ka 2011. gada 29. decembrī parādnieka maksātnespējas procesa administrators rīkoja izsoli mantai, kas kalpoja par nodrošinājumu AS „DNB banka”. Pēc izsoles tika sastādīts izmaksu aprēķins, kuru nodrošinātais kreditors sākotnēji pārsūdzēja Vidzemes rajona tiesā, taču tiesa norādīja, ka tas ir valsts aģentūras „Maksātnespējas administrācija” kompetences jautājums. Nodrošinātais kreditors iesniedza par aprēķinu sūdzību Maksātnespējas administrācijā, tā atstāja sūdzību bez izskatīšanas, sacīdama, ka tā ir tiesas kompetence. Nodrošinātais kreditors pārsūdzēja Maksātnespējas administrācijas lēmumu Vidzemes priekšpilsētas tiesā, kura to atcēla un uzlika Maksātnespējas administrācijai pienākumu izskatīt nodrošināta kreditora sūdzību.

Par tiesas lēmumu ģenerālprokurors iesniedza protestu, taču Senāts to noraidīja, norādot, ka Civilprocesa likums regulē tikai izsoles procedūru, taču rīcību ar saņemtajiem līdzekļiem un administratora darbības uzraudzību regulē Maksātnespējas likums.

Senāta tēzes

[Civilprocesa likuma 363.¹⁷ panta] pirmajā daļā noteikts, ka tiesa izskata kreditora, parādnieka pārstāvja vai trešās personas, kuras likumiskās tiesības ir aizskartas, sūdzību par administratora lēmumu juridiskās personas maksātnespējas procesā Maksātnespējas likumā noteiktajos gadījumos. Tādējādi ir noskaidrojams, kādos Maksātnespējas likumā noteiktajos gadījumos ar sūdzību par administratora lēmumu ir jāvēršas nevis Maksātnespējas administrācijā, bet uzreiz tiesā. Maksātnespējas likumā par to ir norādes 68. panta septītajā daļā, kurai atbilstoši persona, kura ir noteikta par parādnieka pārstāvi, šādu lēmumu var pārsūdzēt tiesā. Tiesā atbilstoši Maksātnespējas likuma 80. pantam var pārsūdzēt administratora lēmumu par kreditoru prasījumu atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu. No Maksātnespējas likuma 176. panta trešās daļas par to, ka Maksātnespējas administrācija neizskata sūdzības par administratora lēmumiem, kuru pamatā ir strīds par tiesībām, izriet, ka arī šādas sūdzības ir piekritīgas tiesai. Maksātnespējas likumā nav citu norāžu par administratora lēmumu pārsūdzēšanu tiesā. Minētās tiesību normas, Senāta ieskatā, skaidri noteic Maksātnespējas administrācijas un tiesas kompetenci sūdzību izskatīšanā par administratora lēmumiem un rīcību. No šīm normām neizriet tiesas kompetence izskatīt

sūdzības par administratora rīcību, aprēķinot izdevumus un administratora atlīdzību vai sadalot īpašuma izsolē saņemtās summas.

Senāts atzīst, ka Civilprocesa likuma 75. nodaļas normas, tostarp Civilprocesa likuma 631. panta ceturtā daļa, nav attiecināma uz juridiskās personas maksātnespējas procesā veiktās izsoles rezultātā iegūto naudas summu sadali, jo šo kārtību reglamentē Maksātnespējas likums. Maksātnespējas likuma 118. pants „Kreditoru prasījumu segšanas kārtība juridiskās personas maksātnespējas procesā” noteic kārtību un secību, kādā tiek veikta maksātnespējas procesa izmaksu un kreditoru prasījumu segšana, kas maksātnespējas procesa īpašā statusa dēļ būtiski atšķiras no Civilprocesa likumā noteiktās.

Komentārs. Ar šo lēmumu Senāts atkāpās no iepriekš izteiktajām atziņām līdzīgā lietā Senāta 2012. gada 20. decembra lēmumā lietā Nr. SPC-50/2012.

2.3. Vienpusēja pilnvara kā nepietiekams pamats ieinteresētās personas statusa noteikšanai

Maksātnespējas likuma 72. pants noteic, kādas personas atzīstamas par ieinteresētajām personām attiecībā uz parādnieku juridiskās personas maksātnespējas procesā. Viena no tiesiskām sekām ieinteresētās personas statusam ir balsstiesību ierobežojums kreditoru sapulcē tiem kreditoriem, kas atzīstami par ieinteresētajām personām pret parādnieku.⁸ Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 72. panta pirmās daļas 3. punktu par ieinteresēto personu ir uzskatāms arī parādnieka prokūrists un komercpilnvarnieks.

Augstākās tiesas Civillietu departaments 2014. gada 26. novembra lēmumā lietā Nr. SPC-30/2014 ir apskatījis jautājumu, vai parādnieka vienpusēji izdota pilnvara ir pietiekams pamats, lai pilnvarā norādīto personu uzskatītu par ieinteresēto personu Maksātnespējas likuma 72. panta izpratnē. Lietā tika konstatēts, ka SIA „Ošmaļi” maksātnespējas procesa administrators bija liedzis nodrošinātajam kreditoram AS „Norvik banka” balsstiesības kreditoru sapulcē jautājumā par administratora atcelšanas ierosināšanu, jo parādnieka pārstāvis bija it kā iesniedzis bankai iepriekš izdotas komercpilnvaras kopiju. Rīgas pilsētas Centra rajona tiesa ar savu 2013. gada 27. decembra lēmumu nodrošinātā kreditora sūdzību noraidīja. Izskatot protestu par tiesas lēmumu, Civillietu departaments secināja, ka pilnvara pati par sevi nesaista pilnvarnieku, kamēr tas nav piekritis pilnvarojumam tieši vai konkludentām darbībām. Vienpusēja komercpilnvara bez citiem pierādījumiem, ka pilnvarā norādītā persona uzņēmusies komercpilnvarnieka pienākumus, nevar būt par pamatu, lai personu atzītu par komercpilnvarnieku un attiecīgi ieinteresēto personu pilnvaras devēja maksātnespējas procesā.

Civillietu departamenta tēzes

⁸ Maksātnespējas likuma 87. panta piektā daļa.

[..]pilnvara dod pilnvarniekam tiesības pilnvarotāja vārdā stāties tiesiskajās attiecībās ar trešajām personām, bet neuzliek pienākumu to darīt. Lai arī pilnvarnieka piekrišana pilnvarai nav nepieciešama, tās izdošanas fakts nenozīmē pilnvarniekam uzliktu pienākumu doto uzdevumu izpildīt. Citiem vārdiem, pilnvara piešķir pilnvarniekam vienīgi tiesības.

Atbilstoši Civillikuma 2290. pantam pilnvarojuma līgumu nodibina ar līdzēju vienošanos, kas var notikt arī klusējot, ja kāds apzināti pielaiž trešo personu vest savas lietas. Tās personas klusēšana, kam uzdevums dots, nav vēl uzskatāma par pietiekošu un šaubu gadījumā atzīstama par nepieņemamas zīmi. Minētās normas teksts ļauj secināt, ka personai, kurai uzdevums dots, sava griba noslēgt līgumu ir jāizteic vismaz konkludenti, jo pilnīga bezdarbība nav pietiekama. Savukārt par pilnvarnieka konkludentu piekrišanu jeb noteiktu apsolvījumu izpildīt doto uzdevumu liecina tas, ka pilnvarnieks uzsāk rīkoties saskaņā ar pilnvaru. Šādā gadījumā pilnvarojuma līgumu ir pamats uzskatīt par noslēgtu.

Tādējādi, lai atzītu, ka lietai pievienotā pilnvara apstiprina Bankas kā komercpilnvarnieka statusu, tiesai bija jākonstatē, ka starp pusēm noslēgts pilnvarojuma līgums. Taču, kā redzams no lēmuma argumentācijas, tiesa šādu sūdzības pareizai izlemšanai nozīmīgu apstākļu noskaidrošanai nav nemaz pievērsusies, ko apstiprina Bankas izvirzīto iebildumu noraidīšana, neminot pierādījumus, kas liecinātu par pilnvarotāja (komersanta) dotā uzdevuma izpildi jeb SIA „Ošmaļi” vārdā veiktām darbībām.

1. Atšķirībā no Civilprocesa likuma 363.² panta (kreditora juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma saturs), kura ceturtajā daļā noteikts, ka pieteikuma iesniedzējam ir jāpievieno pierādījumi par prasījuma pamatojumu un apmēru, Civilprocesa likuma 363.³ pants (parādnieka maksātnespējas procesa pieteikuma saturs) šādas prasības neizvirza. Civilprocesa likuma 363.³ pantā noteikts parādnieka maksātnespējas procesa pieteikuma saturs un izsmeļoši norādīti pieteikumam pievienojamie dokumenti. Minētā norma neuzliek parādniekam pienākumu pieteikumam pievienot pierādījumus par maksātnespējas procesa pazīmes esamību (SPC-50/2012, SPC-53/2013).
2. Parādnieks ir uzskatāms par maksātnespējīgu tikai tad, ja nepilda saistības, par kurām nav strīda. Kreditora brīdinājums ir likuma obligāta prasība pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas tiesā (Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punkts). Savukārt juridiskās personas pamatoti iebildumi uz brīdinājumu ir vienīgais tiesiskās aizsardzības līdzeklis pret tās maksātnespējas procesu. Tāpēc šīs prasības neievērošana atzīstama par patstāvīgu pieteikuma noraidīšanas pamatu. Tiesai, izskatot maksātnespējas procesa pieteikumu, nav jāizšķir pēc būtības strīds par kreditora un parādnieka saistību pastāvēšanu, bet tikai jāvērtē, vai iebildumi, ko parādnieks cēlis, ir tādi, kas liek apšaubīt to, ka parāda nemaksāšanas vienīgais iemesls ir parādnieka nespēja samaksāt. Maksātnespējas procesa lietā par nepamatotiem būtu uzskatāmi tikai tādi iebildumi, kas ir formāli, ar pierādījumiem neapstiprināti un acīmredzami virzīti tikai uz to, lai faktiski maksātnespējīgs parādnieks izvairītos no maksātnespējas procesa pasludināšanas (SPC-109/2010, SPC-25/2012).
3. Kaut arī no Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punkta izriet prezumpcija, ka parādnieks ir uzskatāms par maksātnespējīgu, ja nepilda saistības, par kurām nav strīda, tomēr tiesai, formāli konstatējot šos apstākļus, būtu jāpārbauda arī citi apstākļi, kas liek apšaubīt prezumpciju, ka nemaksāšana ir saistīta ar nespēju samaksāt (SPC-7/2014).
4. Parādnieka likumiskās tiesību uz taisnīgu tiesu ir nodrošinātas tikai tad, ja ir strikti ievērota Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punkta prasība par brīdinājuma nosūtīšanu. Tiesai ir pamats apmierināt maksātnespējas procesa pieteikumu, kas pamatots ar Maksātnespējas likuma 57. panta 2. punkta maksātnespējas pazīmi, ja kreditors tieši par pieteikumā norādīto parādsaistību ir brīdinājis parādnieku, dodot tam trīs nedēļu termiņu iebildumu celšanai (SPC-66/2011, SPC-25/2012).
5. Tiesas pienākums ir nodrošināt parādniekam likumā garantēto tiesību izmantošanu ne vien piedalīties tiesas sēdē, bet arī būt informētam par ierosināto maksātnespējas procesu un iesniegto pieteikumu (SPC-22/2014).
6. Maksātnespējas likuma noteikumi neuzliek pieteicējam pienākumu atsaukt pieteikumu dienā, kad saņemts saistības izpildījums, un neliedz atsaukumu iesniegt

tiesai līdz pieteikuma izskatīšanas pēc būtības uzsākšanai. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 62. panta piektās daļas 2. punktu depozīts kreditoram nav atmaksājams tikai tad, ja kreditors, kurš saņēmis sava prasījuma apmierinājumu, nav atsaucis pieteikumu un attiecīgajā tiesas sēdē maksātnespējas procesa pieteikumu tiesa izskatījusi pēc būtības (SPC-53/2012).

7. Nedz Maksātnespējas likuma, nedz Civilprocesa likuma noteikumi neierobežo kreditora maksātnespējas likuma pieteikumu juridiskas personas vārdā iesniegt pilnvarotajam pārstāvim, ja pilnvara ietver atbilstošas tiesības (SPC-15/2011).
8. Kaut arī Maksātnespējas likums (redakcija līdz 2014. gada 25. septembra likuma „Grozījumi Maksātnespējas likumā” spēkā stāšanās) tieši neparedz trešo personu, kuras ir ķīlas (hipotēkas) ņēmējas, atzīšanu par nodrošināto kreditoru, tomēr, ņemot vērā Maksātnespējas likuma 6. pantā noteiktos principus, kā arī hipotēkas liettiesisko raksturu, tostarp Civillikuma 1286. pantā noteikto, ka ķīlas tiesība paliek spēkā tik ilgi, kamēr pilnībā apmierināts kreditors, secināms, ka ķīlas ņēmējs saglabā tiesības uz prasījumu apmierināšanu no ieķīlātās lietas neatkarīgi no tā, vai ķīlas devējam ir pasludināts maksātnespējas process. Tas nozīmē, ka persona, kura piekritusi hipotēkas vai komercķīlas nodibināšanai un ar savu īpašumu garantējusi saistību izpildi, uzskatāma šā likuma izpratnē par parādnieku (SPC-10/2014).
9. Maksātnespējas administratora rīkotas izsoles rezultātā iegūto naudas summu sadali administrators veic nevis pēc Civilprocesa likuma 75. nodaļas normām (621.–631. pants), bet pēc maksātnespējas likuma 116. panta, kas reglamentē nodrošinātā kreditora tiesības prasīt par nodrošinājumu kalpojošās (ieķīlātās) parādnieka mantas pārdošanu, un 118. panta, kas noteic kreditoru prasījumu segšanas kārtību (SPC-10/2014).
10. Gadījumā, ja parādnieks ir devis ķīlu par trešās personas saistībām, atzīstot ķīlas kreditora nodrošināto prasījumu ķīlas parādnieka maksātnespējas procesā, nodrošinātā prasījuma apmērs ir nosakāms, ņemot vērā faktisko prasījumu un ķīlas līgumā noteikto nodrošinātā prasījuma summu (SPC-3/2014).
11. Maksātnespējas likuma izpratnē kreditors nodrošinātā kreditora statusu vai prasījumu izpildījumu var iegūt tikai gadījumā, ja tā prasījuma tiesības pret parādnieku ir nodrošinātas ar pašam parādniekam piederošu lietu, jo maksātnespējas vai tiesiskās aizsardzības procesā kreditoru saistību dzēšana notiek ar parādniekam piederošu mantu (SPC-42/2013, SPC-58/2013, SPC-12/2014).
12. Maksātnespējas administratora lēmums par izsoles izdevumu un administratora atlīdzības aprēķināšanu ir pārsūdzams Maksātnespējas administrācijā, par kuras lēmumu savukārt ir tiesības iesniegt sūdzību tiesā, kas izskata attiecīgo maksātnespējas procesa lietu (SPC-33/2013).

13. Lai personu, t. sk. kreditoru atzītu par ieinteresēto personu pret maksātnespējīgo parādnieku, nepietiek ar vienpusēji izdotas komercpilnvaras fakta konstatēšanu. Ir nepieciešams konstatēt, ka starp pusēm noslēgts pilnvarojuma līgums (SPC-30/2014).

Augstākās tiesas Civillietu departaments

Augstākās tiesas Judikatūras
nodaļa

ZAB „Deloitte Legal”
vadošais jurists
Mg. iur. Helmutš Jauja

Tiesu prakses apkopojums apspriests Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu kopsapulcē 2015. gada 27. janvārī un atzīts par publiskojamu